

GIẢI PHÁP PHÁT TRIỂN CÁC SẢN PHẨM TỪ DỪA TẠI BẾN TRE

Nguyễn Văn Định⁶, Cao Thị Sen và Nguyễn Thị Lua⁷

Tóm tắt: Mục tiêu của đề tài dựa trên thực trạng với ưu và nhược điểm tình hình khai thác các sản phẩm, nhằm đề xuất các giải pháp để phát triển các sản phẩm từ cây dừa tại Bến Tre.

Tác giả đã đưa ra các giải pháp nhằm phát triển các sản phẩm từ dừa tại Bến Tre như: Phát triển công nghiệp chế biến dừa, đa dạng hóa sản phẩm, xây dựng thương hiệu và mở rộng thị trường các sản phẩm từ dừa.

Từ khóa: Dừa, sản phẩm, phát triển.

Abstract: The objectives of the project are to describe the situation with the advantages and disadvantages of exploiting the product and propose solutions to develop coconut products of Ben Tre.

The author proposed solutions for the development of coconut products in Ben Tre province such as: coconut processing industry, product diversification, Branding and Expand for coconut products.

Key word: Coconut, Product, Development.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Khi nhắc đến địa danh Bến Tre, người ta nghĩ ngay đến xứ dừa và ngược lại, khi nói đến dừa thì hình ảnh Bến Tre hiện hòa lại hiện lên trong tâm thức của người dân Miền Tây. Từ bao đời nay, cây dừa đã gắn liền với đời sống và văn hóa của người dân nơi đây.

Hiện nay, hòa nhịp với sự phát triển kinh tế - xã hội, người dân Bến Tre đã biết khai thác những lợi ích của cây dừa để phát triển kinh tế. Kết quả nghiên cứu về cây dừa cho thấy, tất cả các bộ phận của cây dừa đều có thể chế biến thành những sản phẩm độc đáo. Khi đến Bến Tre, ai cũng muốn thưởng thức các món đặc sản từ dừa như: Nước dừa, kẹo dừa, mứt dừa, rượu dừa, bánh tráng dừa,...; hay mua một món đồ thủ công mỹ nghệ như túi xách, tranh dừa, lược dừa, gáo dừa,... Đặc biệt, nhiều người còn lựa chọn tham quan loại hình du lịch sinh thái ở những vườn dừa trên các cồn và các cù lao. Thực tế, hệ thống sản phẩm từ cây dừa đã tạo cho hình ảnh Bến Tre trở nên độc đáo và đặc sắc. Tuy nhiên, để những điều đó tạo được ấn tượng bền sâu trong tâm thức của những con người yêu Bến Tre, qua nghiên cứu, chúng tôi đề xuất một số giải pháp để phát triển hơn nữa và có hiệu quả cao cho hệ thống sản phẩm từ cây dừa trong chiến lược phát triển của Bến Tre.

⁶ Giảng viên Trường Đại học Nam Cần Thơ

⁷ Thạc sĩ Trường Đại học Tây Đô

2. SẢN PHẨM TỪ CÂY DỪA CỦA BẾN TRE

2.1. Sản phẩm ẩm thực từ dừa

2.1.1 Sản phẩm ẩm thực dừa không qua chế biến

Thường thức một cách trực tiếp trái dừa tươi của Bến Tre là sản phẩm đầu tiên để trải nghiệm: Uống nước và ăn cơm dừa. Trong nước dừa có nhiều khoáng chất có lợi cho cơ thể như vitamin B, vitamin C, folate, calcium... và hàm lượng chất khoáng được các nhà khoa học gọi là “Nước khoáng thực vật” cho nhu cầu của con người. Cơm dừa tươi (hay còn gọi là cùi dừa) có màu trắng, hơi ngọt, thường béo và ăn không có ngay đem lại lượng calo dồi dào cho người thưởng thức. Trung bình mỗi 100g cùi dừa non sẽ có 354 đơn vị calo và các chất có trong nó giúp ích nhiều cho sức khỏe con người.

2.1.2. Sản phẩm ẩm thực dừa qua chế biến

**** Cơm dừa***

Cơm dừa là món ăn nổi tiếng của Bến Tre mà nên thưởng thức nếu có dịp đến đây. Cơm nấu trong trái dừa của người dân Bến Tre được đốt trực tiếp trên lửa hồng, khi ăn chẻ bỏ lớp cháy đen bên ngoài. Cơm được chín bằng nước dừa nhờ thế mà rất thơm. Thường thức món cơm ngon nhất là khi còn nóng, vị ngọt kết đọng lại trong mỗi hạt cơm đậm đà hơn.

**** Rượu dừa***

Rượu dừa là một đặc sản độc đáo của Bến Tre từ bao bì đến chất lượng. Dừa được chọn làm rượu phải là dừa già, có trái tròn, dày cùi, đẹp. Rượu được chọn để ngâm phải là rượu ngon nếp cái hoa vàng. Đây làm sản phẩm lên men tự nhiên 100%. Rượu dừa thành phẩm có màu trắng ngà, vân vân đục với những chấm xác dừa lơ lửng. Rượu có vị ngọt mát với hương thơm đặc trưng của trái dừa bản xứ, vừa nồng nàn, vừa thanh tao và dịu nhẹ.

Rượu dừa Bến Tre là hương vị của Miền Tây, không chỉ là một thức uống giải khát, mà còn là một “Vị thuốc” tốt cho sức khỏe. Nếu uống rượu dừa điều độ và đúng cách sẽ giúp ngừa được các bệnh liên quan đến tiêu hóa; Giúp ăn ngon, giảm cân, làm đẹp và chống lão hóa.

**** Kẹo dừa Bến Tre***

Người dân Bến Tre đã biết làm kẹo dừa từ rất sớm. Món ngon kẹo dừa, lúc đầu được dùng làm quà tặng cho bà con láng giềng trong những ngày Lễ, Tết như là một món quà chân quê thấm tình làng nghĩa xóm. Bởi vị ngọt thanh thanh, đậm đà và hương thơm đặc trưng mà càng về sau, kẹo dừa càng nổi tiếng. Đến năm 1999, kẹo Mỏ Cày chính thức mang thương hiệu “Kẹo dừa Bến Tre” có mặt khắp mọi nơi trên cả nước và được xuất khẩu đi nhiều nước trên thế giới.

Đáp ứng nhu cầu của thị trường mà các cơ sở chế biến kẹo dừa ở Bến Tre đã cải tiến công nghệ làm thêm nhiều loại kẹo dừa khác nhau. Không chỉ có hương vị truyền thống mà

còn có kết hợp với các nguyên liệu khác như: Sầu riêng, đậu phộng, lá dứa, ca cao..., thậm chí cả khoai môn. Điều đó đã làm cho mặt hàng kẹo dừa Bến Tre ngày càng phong phú, đa dạng.

** Món ngon từ củ hũ dừa*

Củ hũ dừa là phần non nhất trên đọt cây dừa, nó được coi như “Trái tim” của cây dừa, nên muốn có 1 cái củ hũ là phải “hi sinh” cả cây dừa. Người dân xứ dừa lấy phần này để chế biến những món ăn dân dã nhưng độc đáo, hấp dẫn như: Củ hũ dừa xào lòng gà, củ hũ dừa chiên bánh xèo, củ hũ dừa xào tôm, củ hũ dừa bóp xối..., hoặc đơn giản nhất là ăn sống với vị giòn giòn, ngọt ngọt.

** Nước dừa, cùi dừa và nước cốt dừa*

Nước dừa, cùi dừa nạo thành sợi hay nước cốt dừa được cô đặc nhiều giờ từ cùi dừa Bến Tre tạo nên béo ngậy, bùi mà ngọt nhẹ, thoảng mùi thơm,... không chỉ góp mặt trong hầu hết các món chè, bánh như: Chè khoai lang, khoai sọ, bí ngô, đậu đen, đậu đỏ... và các loại bánh như bánh bò, bánh ít ngọt, bánh khoai mì,... mà còn trong cả các món ăn mặn nấu với thịt và hải sản... đã tạo nên dấu ấn ẩm thực Bến Tre độc đáo.

2.2. Các sản phẩm thủ công mỹ nghệ

Hầu hết những bộ phận từ cây dừa đều có thể tận dụng để sản xuất ra những món hàng lưu niệm, trang trí lạ mắt và mang nét đặc trưng riêng của Bến Tre.

Hiện tại chỉ tính gỗ dừa, gáo dừa đã có hơn hàng trăm mặt hàng thủ công mỹ nghệ độc đáo như: Bình trà, tách uống trà, nhạo rượu, ly uống rượu, chén, tô, đĩa, đĩa, muống, nĩa, giá xúc cơm, sạn dùng cho chảo không dính, bình hoa, hộp đựng danh thiếp, hộp đựng nữ trang, hộp thuốc lá, gạt tàn, chân nến, xe xích lô, xe ô tô, dụng cụ matxa, đồi môi, búp bê, cúp bóng đá, hồ lô, tôm, cua, gà, cá, ếch, cò, lồng đèn, giỏ xách,....

Trái dừa Bến Tre trái nào có hình dáng đẹp thì được các nghệ nhân tạo hình làm 12 con giáp, trái dừa xấu thì làm giò lan, tổ chim, trái dừa điếc cũng làm được biểu tượng trái bóng bầu dục và hình thù ngộ nghĩnh.

Ngoài ra, cọng dừa có thể dùng để cắm hoa, tạo nên những giỏ hoa xinh xắn làm quà tặng trong những dịp Lễ, Tết, hay trang trí bàn khách, cổng chào tại những nơi trang trọng trong gia đình, nhà hàng, khách sạn...; Chà dừa sau khi được phơi khô, sơn màu hoặc đánh dầu bóng, kết thành những giỏ hoa, lồng đèn trang trí lạ mắt; Còn xơ dừa khi được tách ra từ vỏ của trái dừa, sau khi làm sạch, se sợi sẽ được kết lại làm đủ các loại thảm hình thù con thú, con cá, không chỉ sử dụng trong nước mà còn được xuất khẩu ra nước ngoài.

Gốc dừa cũng trở thành sản phẩm thủ công mỹ nghệ độc đáo. Bằng bàn tay khéo léo và óc tưởng tượng, những nghệ nhân đã thổi hồn vào gốc dừa tạo nên những hình tượng đẹp và lạ mắt để trồng cây, trồng rau.

Nhiều làng nghề, cơ sở chuyên sản xuất thủ công mỹ nghệ nói trên được hình thành và phát triển mạnh mẽ. Hiện Bến Tre có khoảng 30 cơ sở và làng nghề truyền thống sản xuất thủ công mỹ nghệ từ dừa.

Bảng 1: Một số làng nghề truyền thống tiêu biểu của Bến Tre

TT	Tên làng nghề, cơ sở sản xuất	Sản phẩm làm từ dừa	Địa chỉ
1	Làng nghề đan giỏ cọng dừa Hưng Phong	Giỏ cọng dừa, thủ công mỹ nghệ từ trái, gáo, thân dừa.	Xã Hưng Phong, huyện Giồng Trôm
2	Làng nghề đan giỏ cọng dừa Phước Long	Giỏ cọng dừa, thủ công mỹ nghệ từ chà dừa, yếm dừa	Xã Phước Long, huyện Giồng Trôm
3	Làng nghề bó chổi cọng dừa Mỹ An	Chổi cọng dừa	Xã Mỹ An, huyện Thạnh Phú
6	Cơ sở Lục Quan Minh	Đũa dừa	Mỹ Thạnh An, Tp. Bến Tre
7	Cơ sở Thành Mỹ	Đèn bàn gỗ dừa, mô hình các loại xe như xe lôi, xe mô tô, xe đạp,...	Xã Mỹ Thành, Tp. Bến Tre
8	Cơ sở Trường Ngân	Khí bông con, khí “tam không”, bình gỗ dừa, mô hình xe, tháp phong thủy, đèn gáo dừa.	Phường 1, Tp. Bến Tre
9	Cơ sở Thanh Bình	Đồ lưu niệm như móc khóa, mô hình các con vật như: Heo, mèo, chó, gà,...	Xã An Hiệp, Châu Thành
10	Cơ sở Thanh Liêm	Túi xách, đèn gáo dừa, móc khóa.	Thị trấn Mỏ Cày Nam, huyện Mỏ Cày Nam

Nguồn: Tổng hợp

Hiện nay, mặt hàng thủ công mỹ nghệ từ dừa có mẫu mã đa dạng, chất lượng đẹp thu hút được sự quan tâm của du khách khi đến du lịch Bến Tre. Đặc biệt, tranh dừa là loại tranh được “vẽ” từ những bộ phận của cây dừa như gáo, xơ, lá, thân dừa. Với bàn tay khéo léo, nghệ nhân thể hiện sinh động nhiều chủ đề khác nhau trong cuộc sống. Đây là sản phẩm độc đáo của quy trình chế biến công phu. Nghệ nhân phải dùng máy mài hết xơ dừa trên gáo, sau đó bóc ra lớp áo phấn, gáo dừa có rất nhiều lớp, mỗi lớp có các sắc độ thay đổi khác nhau...

Chất liệu làm tranh dừa tuy cứng nhưng khi thể hiện lên tranh rất uyển chuyển. Màu mộc mạc, sắc độ hài hòa, cộng với ý tưởng của người thợ làm cho tranh gáo dừa có nét rất riêng: Sang trọng mà dân dã. So với quy trình làm những đồ thủ công mỹ nghệ khác, tranh làm từ gáo dừa muốn thành công phải kết hợp rất nhiều khâu: Ý tưởng, làm chủ được chất liệu,

và phải kiên trì nhất là công đoạn ghép tranh từ những mảnh gáo dừa đủ các kích cỡ. Trên hết, người làm tranh phải có hứng thú trong quá trình sáng tạo mới có thể làm cho bức tranh sinh động, có hồn. Gáo dừa càng già và việc chế biến càng công phu thì tranh gáo dừa càng bền đẹp.

Tranh dừa hiện được du khách rất ưa chuộng, đối với du khách nước ngoài thì mua tranh vì nhận thấy sản phẩm này đậm phong cách Việt Nam. Có thể nói, tranh gáo dừa đang từng bước chinh phục được nhu cầu của du khách trong và ngoài nước. Những bức như *Ngắm hoa*, *Thiếu nữ*, *Mùa vàng*, *Đi tắm dưới trăng*... phần nào đã đạt được mức độ nhất định về mặt nghệ thuật.

2.3. Một số sản phẩm mới từ dừa

*** Mặt nạ dừa**

Để làm ra được mặt nạ dừa, nhóm xã viên của Hợp tác xã tiểu thủ công nghiệp Cửu Long đã mất gần 10 năm để nghiên cứu. Ở Bến Tre thì sản phẩm này được bày bán khắp nơi trên địa bàn tỉnh, từ nhà hàng, khách sạn, các dịch vụ làm đẹp, chăm sóc da cho đến các điểm du lịch, khu du lịch, điểm dừng chân,... Bên cạnh đó, mặt nạ dừa cũng đã được xuất khẩu qua một số nước như Nhật Bản, Hàn Quốc, Đài Loan,... và đang có “tín hiệu” tiêu thụ tốt từ thị trường các nước này.

*** Sữa dừa**

Sữa dừa có màu trắng đục, sánh đặc, béo, thơm và ngọt thanh do có nhiều dầu dừa và sử dụng như một nguyên liệu cho nhiều món ăn cả món ngọt lẫn món mặn bằng cách rưới trực tiếp lên đồ ăn, hoặc chế biến cùng các nguyên liệu khác. Sữa dừa đóng lon được xem là một sản phẩm du lịch có sức thu hút, sức cạnh tranh cao trong du lịch bởi sự mới lạ, tiện ích và rất thích hợp để làm quà du lịch Bến Tre.

*** Nước màu dừa**

Nước màu dừa là một loại phụ liệu rất tốt trong các món ăn, đặc biệt khi làm các món kho bởi không có màu thực phẩm, chất bảo quản và có thể để dành sử dụng cả năm không sợ hư, mốc. Để chế biến nước màu dừa, chảo nước dừa trong, loãng thành một sản phẩm có độ keo sền sệt phải nấu liên tục trong 24 giờ, luôn giữ ngọn lửa cháy đều và canh khi nước dừa trong chảo cạn lưng chảo phải cho thêm nước dừa vào. Thông thường, với lượng nước dừa khoảng 480 lít sẽ thu được khoảng 20 lít nước màu, tức là khoảng 4% dung tích ban đầu.

Việc đưa nước màu dừa vào thị trường du lịch đã góp phần làm đa dạng các sản phẩm du lịch của Bến Tre.

*** Mật hoa dừa**

Mật hoa dừa được lấy từ bấp hoa dừa (dân địa phương thường gọi là “*lười mè*” hay “*bông dừa*”). Mật hoa dừa có khoảng 15% là đường nên có vị ngọt và hương thơm rất dễ chịu. Sau khi lấy được mật hoa, sẽ tiến hành xử lý, lên men và bổ sung một số vi chất để tạo ra sản phẩm rượu vang và nước giải khát. Mật hoa dừa còn có thể sử dụng để chế biến đường.

2.4. Tiềm năng của “cây Dừa” trong phát triển kinh tế Bến Tre

2.4.1. Cây dừa đối với du lịch sinh thái của Bến Tre

Du lịch đến với Bến Tre, du khách sẽ trải nghiệm du lịch sinh thái miệt vườn trên xứ cù lao, tham quan khám phá cuộc sống thường nhật của người nông dân xứ dừa, thưởng thức các món ăn đặc sản được chế biến từ dừa và nghe đàn ca tài tử Nam Bộ trong một không gian thoáng mát.

Châu Thành là nơi có những hàng dừa xanh mướt, vườn cây trĩu quả quanh năm và đó chính là tiềm năng, lợi thế để Châu Thành phát triển loại hình du lịch sinh thái, miệt vườn, sông nước. Tiêu biểu là các xã nằm ven bờ sông Tiền (Tân Phú, Phú Túc, Phú Đức, An Khánh, Tân Thạch, Quới Sơn), ven sông Ba Lai (Phú An Hòa, An Phước, An Hóa), ven sông Hàm Luông (Tân Phú) và trên các cồn nổi giữa sông Tiền: Cồn Phụng, Cồn Quy, Cồn Tiên.

Đến đây, du khách không chỉ có dịp thỏa sức đắm mình giữa cảnh đẹp thiên nhiên, khám phá các di tích lịch sử văn hóa mà còn được tìm hiểu về công nghệ làm kẹo dừa, dệt chiếu, dệt thảm từ xơ dừa cũng như thưởng thức các món ăn đặc trưng vùng đồng bằng sông Cửu Long. Đặc biệt, còn được tìm hiểu một tôn giáo rất thú vị đó là “Đạo Dừa” trên khu du lịch sinh thái Cồn Phụng.

2.4.2. Festival Dừa

Festival Dừa là một lễ hội về dừa được tổ chức ở Bến Tre. Lễ hội đã được tổ chức qua 4 lần vào các năm 2009, 2010, 2012 và 2015. Hai kỳ đầu tiên được tổ chức với quy mô địa phương. Từ năm 2012 được tổ chức với quy mô quốc gia. Lễ hội Dừa tỉnh Bến Tre lần thứ V năm 2019 sẽ diễn ra tại thành phố Bến Tre.

Lễ hội do UBND tỉnh chủ trì và Sở Văn hóa Thể thao - Du lịch Bến Tre phối hợp Hiệp hội Làng nghề Việt Nam (VICRAFTS) tổ chức, với sự bảo trợ của Bộ Công Thương, Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch.

Bến Tre tổ chức Lễ hội Dừa lần thứ I, nhằm đánh thức tiềm năng kinh tế, du lịch, đánh dấu sự mở đầu của vùng đất gồm ba hòn đảo bát ngát dừa xanh; tôn vinh cây dừa, loài cây đã đi vào đời sống tinh thần, trở thành tâm hồn của người dân Bến Tre. Thời chiến tranh cây dừa cùng quân dân đánh giặc giữ làng, trong hòa bình cây dừa góp phần phát triển kinh tế - xã hội, nâng cao đời sống người dân... Từ lâu, cây dừa đã trở thành biểu tượng của Bến Tre, dừa trở thành tên một vùng đất, “Dáng đứng” của Bến Tre!

Lễ hội dừa lần thứ II bắt đầu từ ngày 15/01 đến ngày 21/01 năm 2010, với chủ đề: ”Xanh mãi xứ dừa Bến Tre, từ quê hương Đồng Khởi tới tương lai hội nhập” được tổ chức với quy mô lớn hơn, trang trọng hơn nhằm mục đích tôn vinh những người đã có công khai phá, vun trồng một loại cây đặc trưng của vùng đất Cù Lao, tạo nên một xứ dừa tươi đẹp, giàu truyền thống đấu tranh cách mạng. Lễ hội cũng nhằm nâng cao nhận thức về giá trị kinh tế, văn hóa, xã hội và môi trường mà cây dừa đã mang đến cho con người; Tôn vinh sự sáng tạo

của người nông dân, của người thợ thủ công, các doanh nghiệp, nhà khoa học,... những người đã có công tạo ra nhiều giống dừa mới cho năng suất cao, tạo ra sản phẩm dừa ngày càng đa dạng, phong phú, giá trị ngày càng gia tăng.

Năm 2012 được sự chấp thuận của Chính phủ và các bộ ngành Trung ương, Bến Tre đổi tên và nâng cấp Lễ hội Dừa thành Festival Dừa Bến Tre lần III, tổ chức với quy mô cấp quốc gia. Lễ hội Dừa Bến Tre lần III diễn ra từ ngày 04/4 đến ngày 09/4 năm 2012, tại thành phố Bến Tre với chủ đề: “Bến Tre trên đường hội nhập và phát triển”.

Festival Dừa Bến Tre lần IV được tổ chức từ ngày 07/4 đến ngày 13/4 năm 2015, với sự góp mặt của 10 tỉnh có thế mạnh về dừa của Việt Nam và các nước thành viên Hiệp hội Dừa thế giới.

Tiếp nối thành công sau nhiều năm tổ chức, lễ hội Dừa lần V mang tầm cấp quốc gia, xây dựng thương hiệu cây dừa Bến Tre. Theo đó, Lễ hội Dừa tỉnh Bến Tre lần thứ V năm 2019 sẽ diễn ra trong 05 ngày, từ 14/11 đến ngày 18/11 năm 2019 với chủ đề: “Cây dừa trên con đường hội nhập và phát triển”.

Thông qua các hoạt động của Festival Dừa đem lại cho mọi người hiểu biết sâu hơn về văn hóa dừa và hình ảnh, tiềm năng, thế mạnh của Bến Tre, tạo sự hấp dẫn, thu hút các nhà đầu tư xúc tiến các hoạt động liên doanh, liên kết, hợp tác đầu tư, nhất là phát triển sản xuất, chế biến và tiêu thụ sản phẩm dừa và du lịch xứ dừa; tôn vinh cây dừa, sản phẩm dừa và người sản xuất, chế biến dừa trên thị trường trong nước và quốc tế.

3. THỰC TRẠNG KHAI THÁC CÁC SẢN PHẨM TỪ DỪA CỦA BẾN TRE

3.1. Ưu điểm

Những năm qua, hoạt động sản xuất, chế biến, xuất khẩu các sản phẩm từ dừa của Bến Tre không ngừng phát triển. Năm 2000, kim ngạch xuất khẩu của tỉnh đạt 23 triệu USD, trong đó kim ngạch xuất khẩu các sản phẩm dừa đạt 17 triệu USD. Đến năm 2011, kim ngạch xuất khẩu đạt 363 triệu USD và kim ngạch xuất khẩu các sản phẩm dừa đạt 159 triệu USD. Để đạt được kết quả khả quan đó, các doanh nghiệp trong tỉnh đã cố gắng giữ vững và phát triển thị trường xuất khẩu. Năm 2000, sản phẩm từ dừa đã được xuất khẩu sang 23 nước và vùng lãnh thổ. Đến năm 2011, thị trường xuất khẩu mở rộng lên đến 65 nước và vùng lãnh thổ.

Năm 2015, các sản phẩm từ dừa được xuất khẩu sang 80 quốc gia và vùng lãnh thổ, trong đó Châu Á vẫn là thị trường chiếm tỷ trọng cao nhất, kể đến là các nước Châu Âu, Châu Mỹ và Châu Phi, giảm phụ thuộc vào thị trường Trung Quốc (hiện còn 6,8%) mà tăng nhanh sang thị trường cao cấp như Nhật Bản 48%, Hàn Quốc 12% và thanh toán chính ngạch.

Số liệu từ sở Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn tỉnh Bến Tre, kim ngạch xuất khẩu dừa của tỉnh Bến Tre đạt khoảng 150 triệu USD vào năm 2016. Đến tháng 6/2018 Kim ngạch xuất khẩu các sản phẩm từ dừa của Bến Tre đạt hơn 459,3 triệu USD, tăng 15,31% so với cùng kỳ và đạt 47,84% so với kế hoạch.

Năm 2018, sản phẩm nước dừa đóng hộp COCOXIM của Công ty cổ phần Xuất nhập khẩu Bến Tre lọt Top 50 sản phẩm có tính đột phá, đổi mới sáng tạo tại Thaixex và đã chính thức có mặt trên website của Amazon...

Bên cạnh đó, việc tổ chức thành công bốn kỳ “Lễ hội dừa” đã tạo được một dấu ấn văn hóa đặc trưng của đất và người Bến Tre. Qua đó, giới thiệu các sản phẩm truyền thống và sản phẩm mới cũng như tổ chức trình biểu diễn, tái hiện một số ngành nghề thủ công truyền thống từ dừa như thi chế biến các loại bánh, mứt dừa, kẹo dừa; Thi đấu xảo các sản phẩm từ dừa bao gồm các sản phẩm trồng trọt, làm hàng thủ công mỹ nghệ nhanh nhất, đẹp nhất (đan giỏ cọng dừa, se chỉ, làm thảm xơ dừa,...) nhằm giới thiệu tiềm năng du lịch sinh thái dừa, di tích và văn hóa lịch sử, đặc biệt là tiềm năng kinh tế qua các sản phẩm từ dừa.

Festival Dừa Bến Tre lần III năm 2012 có sự phối hợp tham gia của các tỉnh bạn, đặc biệt là sự tham gia của các doanh nghiệp sản xuất chế biến kinh doanh dừa trong cộng đồng dừa Châu Á Thái Bình Dương (APCC). Đây là cơ hội để Bến Tre quảng bá hình ảnh cây dừa bản xứ và những công dụng độc đáo của nó từ chế biến thực phẩm cho đến các sản phẩm thủ công mỹ nghệ. Đến Festival lần thứ IV năm 2015 còn có sự tham gia của một số quốc gia thành viên Hiệp hội Dừa thế giới tạo nên sự quy mô cho hoạt động.

Ngoài ra, các khu du lịch, điểm du lịch và các doanh nghiệp đã biết khai thác du lịch đúng hướng với sự đa dạng sản phẩm du lịch liên quan đến dừa như: Du lịch sinh thái tham quan sông nước miệt vườn, ẩm thực xứ dừa kết hợp với các tour du lịch tham quan, mua sắm ở những vườn cây ăn trái, các làng nghề thủ công mỹ nghệ dừa truyền thống...

Về thị trường tiêu thụ sản phẩm từ dừa, thị trường Châu Á vẫn giữ vị trí quan trọng như thị trường Trung Quốc, Đài Loan, Hàn Quốc. Còn đối với thị trường Châu Âu, Bến Tre tập trung vào thị trường khối EU. Ở thị trường này, các nước nhập khẩu sản phẩm dừa của Bến Tre bao gồm Đức, Pháp, Nga, Hà Lan, Tây Ban Nha... Bên cạnh đó, thị trường Châu Mỹ cũng được đánh giá là thị trường có nhiều tiềm năng tiêu thụ các sản phẩm từ dừa của Bến Tre như Hoa Kỳ, Canada, Argentina, Brazil, Mexico,... Song song đó, Bến Tre cũng đang tập trung xuất khẩu vào một số nước khu vực Trung Đông và Bắc Phi như Ai Cập, Algeria, Sudan. Ngoài ra, một số quốc gia như Angola, Tunisia, Morocco,... là những thị trường mới với nhiều triển vọng.

Về hình thức kinh doanh, hiện nay, hầu hết các sản phẩm dừa của Bến Tre được tiêu thụ dưới hình thức xuất khẩu tại chỗ thông qua du lịch. Các sản phẩm kẹo dừa, giỏ cọng dừa, mỹ nghệ từ dừa,... được các hộ sản xuất hay cơ sở sản xuất bán trực tiếp cho du khách hoặc phân phối cho các đại lý, các điểm du lịch, khu du lịch, trạm dừng chân,... Bên cạnh đó, Bến Tre còn tổ chức nhiều hội chợ thương mại và du lịch nhằm giới thiệu, quảng bá các sản phẩm từ dừa đến du khách trong và ngoài nước. Trong đó, nổi bật là Hội chợ Công nghiệp - Thương Mại Bến Tre 2013 được tổ chức từ ngày 16/01 đến ngày 22/01 năm 2013. Hội chợ đã thu hút được 121 doanh nghiệp, cơ sở kinh doanh và nhà vườn tham gia với 296 gian hàng. Hội chợ

còn có sự tham gia của các gian hàng tỉnh bạn như Long An, Tiền Giang, An Giang, Đồng Tháp, Vĩnh Long, Trà Vinh, Bình Dương, Bà Rịa - Vũng Tàu, Đồng Nai, Ninh Thuận. Hàng hóa tham gia trưng bày và kinh doanh tại hội chợ rất phong phú và đa dạng về chủng loại như thủy sản, điện tử, viễn thông, mỹ phẩm, quần áo, cây giống,... nhưng chủ đạo vẫn là các sản phẩm chế biến từ dừa. Hội chợ đã thu hút khoảng 120.000 lượt khách tham quan, mua sắm và đã đem lại doanh thu khoảng 14 tỷ đồng.

Nhìn chung, hình thức kinh doanh các sản phẩm từ dừa của Bến Tre từng bước có hệ thống và chuyên nghiệp hơn.

3.2. Nhược điểm

Được nhiều nơi biết đến là xứ dừa, nên Bến Tre cần phải có sản phẩm thật đặc sắc từ dừa. Mặt khác, ngành du lịch địa phương cần phải tăng cường công tác xúc tiến, quảng bá cho nhiều nơi biết để thu hút khách du lịch. Tuy nhiên, việc khai thác các sản phẩm du lịch từ cây dừa của Bến Tre vẫn còn tồn tại nhiều mặt hạn chế của nó:

- Các sản phẩm thủ công từ dừa vẫn còn hạn chế về mẫu mã, chất lượng không đủ sức cạnh tranh với các mặt hàng công nghệ hiện nay. Tình trạng các làng nghề thủ công truyền thống phát triển nhỏ lẻ, manh mún chưa có sự quan tâm, quy hoạch đúng mức nhằm tạo ra sự liên hoàn giữa các làng nghề để tạo điều kiện thuận lợi trong du lịch. Người dân từ các làng nghề vẫn chưa thực sự ý thức làm du lịch từ các sản phẩm mà họ làm ra.

- Cơ cấu vật chất, cơ sở hạ tầng và cơ sở dịch vụ ở một số địa phương có làng nghề truyền thống, khu du lịch sinh thái,... vẫn còn yếu kém. Chính vì vậy, Bến Tre chưa thực sự có nhiều chương trình du lịch khai thác các sản phẩm từ dừa ở các làng nghề.

- Hiện có rất nhiều sản phẩm được sản xuất từ dừa nhưng chỉ mới có một vài sản phẩm là có thương hiệu, còn lại hầu hết các sản phẩm khác vẫn chưa có thương hiệu cho riêng mình như chổi cọng dừa, các sản phẩm thủ công mỹ nghệ, rượu dừa,... Chính vì thế, các sản phẩm hàng nhái vẫn đang tràn lan trên thị trường và ngày càng làm ảnh hưởng đến sản phẩm chính hiệu của Bến Tre.

- Vấn đề về vốn và đầu ra của sản phẩm dừa thiếu ổn định, bấp bênh; Việc tồn đọng hàng hóa đã làm ảnh hưởng lợi nhuận, ý chí kinh doanh nên họ không còn tha thiết với ngành nghề truyền thống của mình.

- Khả năng và điều kiện tiếp cận công nghệ hiện đại, thông tin thị trường, hội chợ chuyên ngành, các kênh quảng bá thương hiệu và sản phẩm còn rất hạn chế và đơn độc, thiếu tính tập thể. Từ công nghệ lạc hậu nên sản phẩm thiếu sắc sảo, mẫu mã, bao bì đóng gói chưa mang tính thẩm mỹ cao, chưa tiện dụng và chưa đồng nhất.

- Mô hình du lịch sinh thái dừa kết hợp tham quan các làng nghề truyền thống, di tích lịch sử văn hóa vẫn chưa thực sự phát triển đồng bộ, giá cả không được quản lý, nạn thach giá vẫn còn nhiều bất cập.

- Phần lớn những người làm du lịch địa phương đều mang tính tự phát, chưa qua đào tạo nghiệp vụ. Điều đó đã gây ra tình trạng thiếu nguồn nhân lực phục vụ du lịch, đặc biệt những người có trình độ và chuyên môn nghiệp vụ.

4. GIẢI PHÁP PHÁT TRIỂN

4.1. Phát triển ngành công nghiệp chế biến dừa

Phát triển công nghiệp chế biến dừa theo hướng đầu tư chiều sâu sử dụng công nghệ tiên tiến, tạo ra các sản phẩm có giá trị cao. Hỗ trợ đầu tư đổi mới thiết bị công nghệ, nghiên cứu, thiết kế mẫu mã, cải tiến bao bì phù hợp với thị hiếu tiêu dùng, nâng cao chất lượng giá trị gia tăng của sản phẩm đạt tiêu chuẩn quốc gia và quốc tế.

Tổ chức các khu vực tập trung và nâng cấp công nghệ sơ chế, áp dụng hệ thống tiêu chuẩn và kiểm định chất lượng tại các cơ sở sơ chế để bảo đảm và nâng cao chất lượng sản phẩm từ dừa.

4.2. Đa dạng hóa các sản phẩm từ cây dừa

Xu thế hiện nay của người tiêu dùng là quan tâm đến vấn đề bảo vệ môi trường sinh thái vì thế các sản phẩm hữu cơ có khả năng tiêu hủy nhanh hoặc có khả năng tái tạo lại đang được ưa chuộng. Do đó, việc sử dụng các dụng cụ phục vụ cuộc sống được làm từ dừa chắc chắn sẽ được du khách lựa chọn. Chính vì thế, việc sáng tạo ra càng nhiều sản phẩm mới từ dừa như chén ăn cơm, ống hút, giày dép,... là giải pháp quan trọng hàng đầu trong việc đa dạng hóa các sản phẩm từ dừa.

Khai thác các giá trị lịch sử, văn hóa ẩm thực và giá trị y học liên quan đến cây dừa để kết hợp thành đặc trưng của du lịch sinh thái dừa Bến Tre mà các tỉnh trồng dừa khác không có như tắm hơi nước dừa (truyền thuyết con gái Bến Tre tắm nước dừa), huấn luyện khi hái dừa cho du khách uống tại chỗ,... Kết hợp với quy hoạch và khai thác “Phố dừa” là hình thức phổ đi bộ với các dịch vụ bán hàng lưu niệm từ dừa và các sản phẩm từ dừa phục vụ chăm sóc sức khỏe khách du lịch, ẩm thực dừa về đêm,... chắc chắn sẽ tạo nên một diện mạo mới về du lịch xứ dừa Bến Tre trong tương lai.

Thiết kế nhiều tour du lịch sinh thái dừa kết hợp với mua sắm, tham quan làng nghề truyền thống từ dừa. Bên cạnh đó, phát triển loại hình du lịch homestay gắn với liên với cuộc sống của người nông dân trồng dừa cũng như nét văn hóa của xứ dừa.

4.3. Xây dựng thương hiệu cho các sản phẩm từ dừa của Bến Tre

Xây dựng thương hiệu cho các sản phẩm từ dừa của Bến Tre là một trong những giải pháp vô cùng quan trọng cho các sản phẩm từ dừa của Bến Tre và cũng là thông điệp mà lễ hội Dừa lần thứ V sắp truyền tải. Để làm được điều này, thiết nghĩ các cấp, ban ngành và cả những người dân trực tiếp sản xuất ra các sản phẩm cùng nhau xây dựng mới đạt được hiệu quả. Trước hết, cần hoàn thiện hệ thống chính sách hỗ trợ, đầu tư cho công tác xây dựng thương hiệu các sản phẩm dừa. Bên cạnh đó, cần chú trọng những công việc sau:

Muốn trở thành một thương hiệu nổi tiếng phải có ưu thế cạnh tranh mạnh mẽ về phương diện chất lượng, phải nâng cao chất lượng sản phẩm. Chất lượng được xem là sự “sống còn” của sản phẩm. Ngoài ra, bao bì, nhãn mác của sản phẩm cũng góp phần không nhỏ vào sự thành công của một thương hiệu.

Tập trung hơn nữa trong việc sáng tạo nên nét đặc sắc của sản phẩm để có sự khác biệt với các sản phẩm khác về: Chất lượng vượt trội, công dụng cao, độc đáo, thiết kế tinh xảo,...

Định vị thương hiệu sản phẩm nổi tiếng qua việc định vị chuẩn xác thị trường mục tiêu. Dựa vào những nhu cầu khác nhau của khách hàng mà nhà cung ứng du lịch tiến hành phân chia thị trường mục tiêu thành nhiều thị trường nhánh, đồng thời định vị thương hiệu sản phẩm cho từng thị trường con để có thể phù hợp với nhu cầu của thị trường mục tiêu.

Thiết lập hình tượng cho thương hiệu sản phẩm, bởi hình tượng thương hiệu sản phẩm là cơ sở của việc hình thành và phát triển thương hiệu, nó ảnh hưởng đến sự ấn tượng của du khách đối với sản phẩm. Hình tượng thương hiệu sản phẩm được thiết lập sẽ tạo thói quen nhất định (hình tượng sản phẩm được lưu lại một thời gian nhất định trong tâm lý người tiêu dùng).

Đổi mới sự đảm bảo duy trì ưu thế cạnh tranh của thương hiệu sản phẩm. Thương hiệu chính là một loại vốn vô hình, có vai trò như các loại vốn khác, nếu sử dụng quá lâu. Sự bất ổn của thị trường, thời gian cho giá trị của thương hiệu cho sản phẩm ngày càng ngắn. Thương hiệu cho sản phẩm phải không ngừng đổi mới thì mới có thể thích ứng được với những biến đổi nhanh chóng của nhu cầu du khách và duy trì ưu thế cạnh tranh của sản phẩm.

Tóm lại, xây dựng thương hiệu cho sản phẩm từ cây dừa là vấn đề cấp bách nhằm giảm thiệt hại cho người dân địa phương, nhà cung ứng dịch vụ du lịch,... nhằm từng bước nâng cao vị thế của hình ảnh sản phẩm du lịch từ dừa của Bến Tre trong khu vực, cả nước và trên thị trường quốc tế. Để làm được như vậy, ngành du lịch Bến Tre một lần nữa cần lưu tâm nhiều hơn những vấn đề sau:

Thứ nhất, các cấp chính quyền Bến Tre cần có một kế hoạch dài hạn về việc xây dựng thương hiệu mặt hàng thủ công truyền thống từ cây dừa, dĩ nhiên chiến lược này phải là một bộ phận hợp thành quan trọng trong chiến lược tổng thể của Nhà nước đối với việc xây dựng thương hiệu cho sản phẩm từ cây dừa. Bộ Thương mại kết hợp với Bộ Nông nghiệp và phát triển nông thôn xây dựng một lộ trình với những bước đi thích hợp cho vấn đề này. Lộ trình này phải có sự tham gia tích cực của các doanh nghiệp, các nhà kinh doanh và cả những nông dân trực tiếp sản xuất ra sản phẩm.

Thứ hai, hiện nay một số thương hiệu sản phẩm từ dừa của Bến Tre như kẹo dừa, chỉ xơ dừa, hàng mỹ nghệ từ dừa,... rất có uy tín và được tiêu thụ mạnh trên thị trường khu vực và thế giới. Những điển hình tiên tiến cần được nhân rộng lên một cấp độ mới. Muốn làm được như vậy cần phải có sự quảng bá, tuyên truyền giới thiệu mạnh mẽ các sản phẩm từ dừa này trên các phương tiện thông tin đại chúng, đặc biệt là xây dựng trang web về thương hiệu sản phẩm từ cây dừa của Bến Tre: Kẹo dừa Mỏ Cà, mỹ nghệ Cần Ốc, rượu dừa Bến Tre,...

4.4. Phát triển và mở rộng thị trường

Các sản phẩm từ dừa của Bến Tre muốn phát triển bền vững thì cần phải có thị trường tiêu thụ ổn định, đồng thời qua đó cũng sẽ góp phần quảng bá các sản phẩm từ dừa của Bến Tre. Muốn vậy thì việc phát triển, mở rộng thị trường là một việc làm cần thiết. Trước hết, phải củng cố các thị trường truyền thống lâu nay như Trung Quốc, Nhật Bản, Hàn Quốc và các nước Đông Nam Á.

Bên cạnh đó, cũng cần phải xác định các thị trường mục tiêu để tập trung xuất khẩu các sản phẩm từ cây dừa, đặc biệt là đặc sản từ dừa như kẹo dừa, mít dừa, sữa dừa đóng lon,.. và các sản phẩm thủ công mỹ nghệ như giỏ xách dừa, đèn gáo dừa,... mà EU là một thị trường quan trọng.

Ngoài ra, việc tìm hiểu thị trường, nắm bắt đầy đủ các thông tin của các thị trường “khó tính” như Hoa Kỳ, Canada, Mexico,... để mở rộng thị trường tiềm năng sẽ là một bước tiến quan trọng cho việc phát triển các sản phẩm từ cây dừa của Bến Tre.

Song song đó, việc thâm nhập các thị trường mới như Châu Phi cũng không thể thiếu trong chiến lược mở rộng thị trường bởi các nước Châu Phi có dân số đông, nhu cầu tiêu thụ hàng hóa nhiều và đa dạng.

Đối với thị trường trong nước, cũng cần tăng cường chiến lược quảng bá và đưa sản phẩm đến các tỉnh thành trong cả nước, đặc biệt là ở các thành phố lớn như Thành phố Hồ Chí Minh, Hà Nội, Đà Nẵng, Nha Trang, Đà Lạt,...

5. KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ

5.1. Kết luận

Bến Tre là địa phương có diện tích trồng dừa lớn nhất cả nước. Trong những năm gần đây, công nghiệp chế biến các sản phẩm từ dừa của Bến Tre phát triển với những bước ngoặt quan trọng. Từ năm 2001, kể từ khi công nghệ chế biến cơm dừa nạo sấy xuất hiện thì hàng loạt sản phẩm có giá trị hơn như mặt nạ dừa, sữa dừa, dầu dừa, thủ công mỹ nghệ,... ra đời. Đến nay, các sản phẩm này đã xuất khẩu sang hơn 80 quốc gia và vùng lãnh thổ. Hiện nay, Bến Tre đóng vai trò như một trung tâm công nghiệp chế biến dừa tập trung ở Đồng bằng sông Cửu Long cũng như cả nước. Ngành công nghiệp chế biến dừa Bến Tre tuy mới hình thành không lâu nhưng có sự phát triển nhanh, khá chắc chắn và phong phú về mặt hàng. Công nghiệp chế biến dừa đã tiêu thụ gần 86% tổng lượng dừa thu hoạch trên địa bàn tỉnh. Ngành dừa Bến Tre hiện có khoảng 2000 doanh nghiệp, thu hút được 23.000 lao động, chiếm khoảng 39% tổng số lao động toàn ngành công nghiệp của tỉnh. Đứng trước những cơ hội nhưng cũng không ít thách thức, Bến Tre đã và đang có những kế hoạch để đẩy mạnh xuất khẩu và mở rộng thị trường của ngành dừa trong thời gian tới.

Bên cạnh đó, các sản phẩm từ dừa cũng đã góp phần nhỏ vào việc phát triển du lịch Bến Tre. Du lịch sinh thái từ dừa ngày càng được du khách lựa chọn. Ngoài ra, những món ăn đặc sản từ dừa, các sản phẩm thủ công mỹ nghệ như túi xách, đèn gáo dừa, đồ lưu niệm,...

ngày càng được ưa chuộng. Có thể nói, du lịch Bến Tre hoàn toàn có một nét đặc trưng riêng, không hề giống với bất cứ tỉnh thành nào trong nào trong khu vực cũng như trong cả nước. Tuy nhiên, việc khai thác du lịch từ các sản phẩm này vẫn còn gặp nhiều khó khăn về nhiều mặt như cơ sở hạ tầng, nguồn nhân lực,... Nếu có những giải pháp tốt để phát triển các sản phẩm từ “cây dừa” thì tin chắc rằng du lịch Bến Tre sẽ từng bước chinh phục được những nhu cầu của du khách trong và ngoài nước.

5.2. Kiến nghị

Để phát triển du lịch từ các sản phẩm của “cây dừa”, các cấp chính quyền, các cơ quan ban ngành tỉnh Bến Tre ưu tiên và tập trung cho các chiến lược trước mắt như:

- Gia tăng số lượng, chất lượng đối với các sản phẩm hiện hữu và hoàn thiện các sản phẩm mới bằng việc đổi mới công nghệ, thiết kế lại sản phẩm, rút ngắn thời gian hoàn thiện sản phẩm mới để sớm đưa ra thị trường.

- Tăng cường quảng bá, đẩy mạnh chương trình xúc tiến thương mại rộng rãi. Đào tạo và thu hút nguồn nhân lực có tay nghề cao cho ngành dừa, không chỉ cho hiện tại mà còn nghiên cứu phát triển các sản phẩm mới trong tương lai.

- Có chính sách thu mua nguyên liệu hợp lý, hỗ trợ kỹ thuật, vốn cho nông dân trồng dừa, các nhà cung ứng du lịch.

- Hoạch định và tái cấu trúc lại ngành nghề sản xuất, chế biến sản phẩm từ dừa theo cụm hoặc khu công nghiệp với hướng tập trung, giảm chi phí đầu vào, tăng lợi thế cạnh tranh, tạo điều kiện thuận lợi áp dụng kỹ thuật tiên tiến để nâng cao hiệu quả.

- Các cơ sở sản xuất nên đăng ký “Sở hữu trí tuệ các sản phẩm từ dừa” để giữ thương hiệu, vừa có lợi cho ngành sản xuất, người tiêu dùng, không bị cạnh tranh bởi hàng nhái, hàng kém chất lượng. Đồng thời khi xuất khẩu ra nước ngoài sẽ thuận tiện hơn vì đã có thương hiệu.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Luật du lịch 2017, <http://vietnamtourism.gov.vn>
- [2]. Nguyễn Quốc Nghị (2010), *Du lịch làng nghề Đồng bằng sông Cửu Long*, Tạp chí du lịch Việt Nam - số 9/2010;
- [3]. Trần Duy Phương (2005), *Chào mừng quý khách đến Bến Tre*, NXB Thông tấn;
- [4]. Xuân Quang (2012), *Tinh hoa văn hóa Bến Tre*, Báo Lao Động;
- [5]. Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch Bến Tre (2010), *Bến Tre chào đón quý khách*, NXB Thông tấn;
- [6]. Tổng Cục du lịch Việt Nam, Trung tâm Công nghệ Thông tin Du lịch (2005), *Non nước Việt Nam, sách hướng dẫn du lịch*, NXB XN In Thành phố Hồ Chí Minh;
- [7]. Bùi Thị Hải Yến (2009), *Tài nguyên du lịch*, NXB Giáo Dục.